

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА	
ПРИМЉЕНО:	12. 08. 2022
	774/22

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци на 144. електронској седници одржаној 10.06.2022. године усвојило је Одлуку бр. 08/3.583-2/22 о именовану комисије за оцјену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње мр Андреа Ракановић Радоњић под називом „**Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској**“ (у даљем тексту докторска дисертација).

Именована је комисија у саставу:

1. др Драгана Шћеповић, ванредни професор, ужа научна област Подручја социјалног рада, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, председник комисије;
2. др Александар Југовић, редовни професор, ужа научна област Социјална патологија (Подручја социјалног рада), Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, члан – ментор;
3. др Андреа Пухалић, ванредни професор, ужа научна област Теорија и методологија социјалног рада, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан;
4. др Драшко Гајић, доцент, ужа научна област Социјална политика, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан.

1) Навести датум и орган који је именовао комисију;

2) Навести састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Андреа (Пејо) Ракановић Радоњић, рођена је 18.11.1980. године у Добоју, Босна и Херцеговина. Дипломирала је на Одсеку за социјални рад Филозофског факултета Универзитета у Бањалуци 2005. године.

На Факултету политичких наука Универзитета у Сарајеву на студијском програму социјални рад - Менаџмент у социјалном раду завршила је магистарски студиј и одбранила магистарски рад под називом "Улога менаџмента у остваривању радних задатака социјалних радника у установама здравствене заштите" у октобру 2009. године и стекла звање магистар науке социјалног рада. Потом, 2016. године,

након десетогодишњег рада у пракси социјалног рада у областима здравства и социјалне заштите, бирања је за сарадника у настави на позицији вишег асистента у ужој научној области Подручја социјалног рада на студијском програму Социјални рад Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци. Од 2016. до 2021. године обављала је послове секретара студијског програма социјалног рада.

Учествовала је на бројним међународним и националним научним и стручним конференцијама као аутор/коаутор научних и стручних радова. Објавила је 12 научних радова самостално или у коауторству. Као коаутор учествовала је у изради два приручника из области заштите деце и породице и насиља у породици.

Члан је Европског удружења истраживања у социјалном раду (European Social Work Research Association - ESWRA) и Удружења социјалних радника Републике Српске у коме, актуелно, обавља функцију председника Управног одбора.

На Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци 2017. године пријавила је докторску дисертацију под називом *Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској* у научној области социјалног рада (ужа научна област – Подручја социјалног рада). Одлуком Сената Универзитета у Бањалуци бр. 02/04-3.1144-60/17 од 27.04.2017. године дата је сагласност на Извештај о оцени подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације. Истом Одлуком за ментора је именован проф. др Александар Југовић, редовни професор, ужа научна област Социјална патологија (Подручја социјалног рада), Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду.

Одлуком Сената Универзитета у Бањалуци бр. 02.04-3.1034-50/22 од 26.05.2022. године продужен јој је рок за израду и одбрану докторске дисертације, због оправданих и отежаних околности у прикупљању података које су биле последица пандемије COVID-19, до 30.09.2022. године.

- 1) Име, име једног родитеља, презиме;
- 2) Датум рођења, општина, држава;
- 3) Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно последиједипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;
- 4) Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране магистарског рада;
- 5) Научна област из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање мастера;
- 6) Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.

III УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Одлуком Сената Универзитета у Бањој Луци бр. 02/04-3.1144-60/17 од 27.04.2017. године прихваћена је пријава докторске дисертације и дата је сагласност на Извештај о оцени подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације.

Израђена докторска дисертација мр Андрее Ракановић Радоњић под називом **Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској** у потпуности је у сагласности са Правилником о садржају, изгледу и дигиталном репозиторијуму докторских дисертација Универзитета у Бањој Луци. Поред садржаја, сажетка на српском и енглеском језику, пописа литературе и прилога, докторска дисертација садржи уводна разматрања и два дела: теоријске основе и емпиријски приступ проблему. Дисертација има укупно 359 страна текста.

Први део докторске дисертације зове се **Теоријске основе** и састављен је од 7 поглавља:

1. Појам, врсте и облици хранитељства хранитељства (стр. 6)
2. Развој хранитељства и Европи и региону (стр. 17)
3. Теоријски приступи хранитељству (стр. 43)
4. Нормативно-правни оквир хранитељства (стр. 59)
5. Системска решења у заштити деце, одраслих и старијих у Републици

Српској (стр. 77)

6. Збрињавање корисника у хранитељске породице у Републици Српској (стр. 100)

7. Концепт квалитета живота и хранитељство (стр.137)

Други део докторске дисертације под називом **Емпиријски приступ проблему** састоји се од 8 поглавља:

1. Етичка питања (стр.147)

2. Предмет истраживања (стр. 150)

3. Циљеви и задаци истраживања (стр. 151)

4. Хипотетички оквир (стр.156)

5. Методе истраживања (стр. 157)

6. Резултати истраживања (стр.165)

7. Дискусија и провера утемељености постављених хипотеза (стр. 245)

8. Закључна разматрања и препоруке (стр. 275)

Први део докторске дисертације састоји се из седам поглавља. **Прво поглавље** које је названо **Појам и облици хранитељства** посвећено је дефинисању основних појмова и теоријској елаборацији облика хранитељства. Кандидаткиња дефинише основне појмове од значаја за разумевање теме, од којих је издвојено 12 појмова: хранитељство, хранитељска породица, дете, дете без родитељског старања, дете са сметњама у развоју, дете чији је развој ометен породичним приликама, породица, одрасла особа, старија особа, социјална заштитита и појмови карактеристике и развој хранитељства. Посебну пажњу кандидаткиња придаје појму хранитељство, који је детаљно анализиран. Начињена је класификација облика хранитељства који се примењују у земљама где је овај облик заштите развијен, као и облика хранитељства који су нормирани у Републици Српској.

Друго поглавље: Развој хранитељства у Европи и региону доноси преглед историјског развоја хранитељства у Европи и земљама региона. Кандидаткиња у овом поглављу истиче сличности и разлике које се могу уочити у системима хранитељства на старом континенту. Посебна пажња посвећена је облицима хранитељства који се примењују у европским земљама и њиховим специфичностима. У прегледу развоја хранитељства у региону, због заједничког наслеђа, али и различитог нивоа развијености хранитељства, додатна пажња је посвећена хранитељству у Србији и Хрватској, након чега је дата анализа стања у хранитељства у Републици Српској и БиХ. У овом поглављу приказани су и резултати ранијих истраживања у овој области која су релевантна за предмет истраживања ове докторске дисертације. Кандидаткиња је издвојила осам ранијих истраживања чији су налази релевантни за проблем који се обрађује у овој докторској дисертацији.

У **трећем поглављу** под називом **Теоријски приступи хранитељству** кандидаткиња издваја и образлаже три широка теоријска приступа у социјалном раду која су релевантна за објашњење елемената који чине хранитељство и то: хуманистички, системски и психодинамски приступ. Теоријска елаборација хранитељства кроз хуманистички приступ ослања се на хуманистичке идеје које леже у основи социјалног рада и хуманистички групни рад. Кроз системски приступ кандидаткиња издваја теорију социјалних мрежа, животни модел и системску теорију у социјалном раду. У психодинамском приступу кандидаткиња се ослонила на Ериксонову теорију психосоцијалног развоја, теорију осећајног везивања и теорију развојних криза одраслог доба.

Нормативно-правни оквир хранитељства је четврто поглавље првог дела докторске дисертације у коме је извршена анализа релевантних међународних докумената које је Босна и Херцеговина ратификовала и са којима је усклађено

национално законодавство са циљем осигуравања сигурног и стабилног окружења за нормалан раст и развој детета, стабилно породично окружење и живот достојан човека за све кориснике социјалне заштите. У овом делу рада кандидаткиња је у односу за област хранитељства издвојила и објаснила: Универзалну декларацију Уједињених нација о људским правима; Конвенцију Уједињених нација о правима детета; Смернице Уједињених нација за алтернативно збрињавање деце; Препоруке Комитета за права детета; Заједничке европске смернице за прелаз са институционалне заштите на услуге подршке за живот у заједници; Резолуцију Генералне скупштине Уједињених нација о људским правима 46/91; Мадридску декларацију и Мадридски интернационални план активности – МПРАА и Регионалну стратегију за имплементацију Мадридског акционог плана активности о старењу 2002. У делу четвртог поглавља који се односи на анализу националног правног оквира са аспекта хранитељства анализирани су: Устав Републике Српске; Породични закон, Закон о социјалној заштити; Правилник о хранитељству; Правилник о учешћу у трошковима издржавања, смештаја у установи и збрињавања у хранитељску породицу; Стратегија унапређења социјалне заштите деце без родитељског старања 2015.-2020. и Стратегија за унапређење положаја старијих лица у Републици Српској за период 2019. до 2028. године.

Пето поглавље посвећено је свеобухватној **анализи системских рјешења у заштити дјеце, одраслих и старијих у Републици Српској**. Системска подршка различитим категоријама становништва у Републици Српској обезбеђује се кроз различита права, мере и услуге, које се обезбеђују у односу на потребе становништва. У овом поглављу кандидаткиња је извршила анализу системских мера, услуга и права, одвојено за децу и одрасла и старија лица. Анализирани су облици заштите деце у Републици Српској са акцентом за заштиту деце у породици (старатељство, усвојење и хранитељство) и институционалну заштиту деце. Одвојено је извршена анализа доступних мера, права и услуга које се пружају одраслим и старијим лицима у Републици Српској са циљем останка ове категорије корисника у породичном окружењу и у заједници, те анализа институционалног облика заштите одраслих и старијих. У овом поглављу кандидаткиња посебан простор посвећује хранитељству као значајном фактору концепта деинституционализације при чему, ослањајући се на ранија научна и стручна сазнања, елаборира предности хранитељства и његов значај у глобалном покрету за деинституционализацију.

У **шестом поглављу** првог дела докторске дисертације које је названо **Збрињавање корисника у хранитељске породице у Републици Српској** акценат је стављен на центре за социјални рад који су надлежни за провођење хранитељства у Републици Српској. Кандидаткиња је анализирала делатност и функције центра за социјални рад, те дужну пажњу посветила тимском раду у центрима за социјални рад као важном фактору за развој хранитељства. У овом поглављу детаљно су описана два кључна поступка за хранитељство које проводи надлежни центар за социјални рад: поступак стицања статуса хранитељске породице и поступак збрињавања корисника у хранитељску породицу. У оба случаја израђен је графички приказ поступака у коме су јасно приказани сви кораци у поступку, што представља допринос разумевању ових сложених процеса. Последње, **седмо поглавље** првог дела дисертације посвећено је анализи **Концепта квалитета живота и хранитељству**. Концепт квалитета живота и његова субјективна оцена од стране корисника је значајан фактор за процењивање квалитета хранитељске заштите и испуњености сврхе хранитељства. У наведеном поглављу анализирани су теоријске основе концепта квалитета живота при чему је фокус стављен на одабране теорије које објашњавају концепт квалитета живота и релевантне су за област хранитељства, факторе који одређују квалитет живота

(објективни и субјективни фактори), као и на квалитет живота у хранитељству.

У другом делу докторске дисертације под називом **Емпиријски приступ проблему** који се састоји од девет поглавља дат је методолошки оквир истраживања, резултати истраживања, дискусија о добијеним резултатима и закључна разматрања са препорукама.

Прво поглавље под називом **Етичка питања** кандидаткиња је посветила важним етичким принципима које је неопходно поштовати у истраживањима о деци и уопште истраживањима у социјалном раду. У овом поглављу проблематизована су и етичка питања која су се јавила током припреме и спровођења истраживања (обезбеђивање анонимности, поштовање интегритета и динамике хранитељских породица, могућност изражавања властитог мишљења детета које живи у хранитељској породици, утицај истраживања на живот одраслих и старијих у хранитељству).

Предмет истраживања је друго поглавље у коме је хранитељство као облик социјалне и породично-правне заштите деце без родитељског старања и одраслих и старијих лица којима је потребно збрињавање најшире означено као предмет истраживања. Кандидаткиња је истражила следеће елементе: однос система према хранитељству, карактеристике хранитељских породица, карактеристике корисника права на збрињавање у хранитељску породицу, аспекте квалитета живота корисника права на збрињавање, развој хранитељства у Републици Српској у претходном периоду, могућности, потенцијале и домете хранитељства у постојећем контексту који обухвата: теоријски и нормативни оквир, људске ресурсе (стручне раднике у систему и хранитеље) и материјалне ресурсе, те програме едукације за различите облике хранитељства.

У **трећем поглављу** које носи назив **Циљеви и задаци истраживања** дефинисани су научни (научна дескрипција, класификација и типологизација хранитељства у Републици Српској и научно објашњење деце без родитељског старања, као и одраслих и старијих корисника хранитељства, али и улоге социјалног рада у хранитељству) и друштвени циљ истраживања (који је произашао из апликативне карактеристике социјалног рада, који треба да допринесе унапређењу знања и развоју хранитељства у Републици Српској). У трећем поглављу дефинисани су и задаци истраживања у односу на сваки специфично истраживан елемент хранитељства. Елементи хранитељства су се испитивали кроз три групе испитаника: стручне раднике, хранитеље и кориснике права на збрињавање, након чега су дефинисане и специфичне варијабле истраживања.

Хипотетички оквир изнесен је као посебно **четврто поглавље** у другом делу докторске дисертације. Кандидаткиња је формулисала општу хипотезу истраживања и четрнаест посебних хипотеза које су наведене у делу IV овог Извештаја.

Поглавље пет у другом делу дисертације, под називом **Методе истраживања**, посвећено је опису општенаучних и посебних метода које су у складу са врстом и природом предмета истраживања примењиване у изради докторске дисертације о чему је дат детаљан опис у делу V овог Извештаја. У овом делу докторске дисертације описани су и инструменти који су коришћени у сврху прикупљања података, објашњен је ток истраживања који је имао одређене специфичности због пандемије COVID-19, као и карактер популације и узорка који је подељен у више подузорака због специфичности елемената хранитељства који су истраживани. У теоријском делу истраживања, анализирана је доступна релевантна литература за област хранитељства, нормативни прописи који уређују ову област на међународном и националном нивоу, аналитичко-статистички извори, као и стратешко развојни документи који су донесени од стране релевантних

институција Републике Српске. У емпиријском делу истраживане су две популације: хранитељске породице и стручни радници центара за социјални рад у Републици Српској. У четири групе испитаника које су испитиване из популације хранитељских породица у Републици Српској, у истраживању је учествовало укупно 305 испитаника. Из популације хранитељских породица (узорак су чинила 83 хранитеља за малолетне кориснике и 63 хранитеља за пунолетне кориснике). Из групе хранитеља узорак је обухватио 149 хранитеља који су са центрима за социјални рад потписали уговор. Из група корисника узорак је чинило 86 деце (малолетни корисници) и 65 одраслих и старијих лица (пунолетни корисници), укупно 151 корисник. Из популације стручних радника у центрима за социјалн и рад (427) обухваћен је узорак од 176 стручних радника различитих стручних профила са територије цијеле Републике Српске, што чини 41.45% од укупне популације стручних радника. У узорак истраживања укључени су и корисници смештаја у установе социјалне заштите у Републици Српској, и то 60 деце и 55 одраслих и старијих корисника смештаја у установе социјалне заштите.

Поглавље шест у другом делу докторске дисертације носи назив **Резултати истраживања** у коме су приказани анализирани резултати добијени након спроведеног истраживања. Прикупљени подаци из свих седам подузорака су категорисани и приказани у три групе: социодемографске карактеристике испитаника, карактеристике хранитељства и развој хранитељства. У оквиру социодемографских карактеристика испитаника груписани су и приказани резултати истраживања који се односе на социодемографске карактеристике стручних радника, хранитељских породица, корисника збринутих у хранитељству и корисника смештених у установе социјалне заштите. У делу овог поглавља који се односи на приказ резултата о карактеристикама хранитељства, добијени резултати су систематизовани и приказани у неколико група и то: облици хранитељства који се примењују у Републици Српској; трајање хранитељства; стручни капацитети центара за социјални рад и подршка хранитељским породицама; карактеристике хранитељских породица и њихове компетенције укључујући и мотивацију и задовољство корисника квалитетом живота у хранитељству. Трећа група приказаних резултата односи се на развој хранитељства. У овој групи анализирани су и приказани резултати истраживања који се односе на стручни рад центара за социјални рад и хранитељске породице и њихове капацитете. Поред наведеног, испитивани су и врста и начин подршке коју стручни радници центара за социјални рад пружају корисницима и хранитељским породицама. Прикупљени подаци су анализирани и систематизовани у три групе: Стручни капацитети центара за социјални рад, подршка хранитељским породицама и хранитељство током пандемије COVID-19.

Поглавље седам под називом **Дискусија и провера утемељености постављених хипотеза** посвећено је дискутовању о најважнијим резултатима истраживања и поступцима провере постављених хипотеза истраживања.

Закључна разматрања и препоруке је последње, осмо поглавље у другом делу докторске дисертације. У овом поглављу дефинисано је 25 закључака који су изведени на основу теоријске и емиријске анализе области хранитељства у Републици Српској. Изведени закључци доприносе спознаји о укупној слици хранитељства у друштву Републике Српске. На основу презентованих резултата истраживања и изведених закључака кандидаткиња је креирала препоруке за развој хранитељства у Републици Српској које су приказане у овом поглављу. Реч је о препорукама за системски развој хранитељства кроз израду стратегије за развој хранитељства и предлоге стратешких циљева развоја који се требају усмерити на све истраживане елементе хранитељства.

Након датог прегледа садржаја докторске дисертације треба напоменути да је

докторска дисертација усклађена са Правилником о садржају, изгледу и дигиталном репозиторијуму докторских дисертација Универзитета у Бањалуци (A4 формат папира, писана фонтом Times New Roman, 12 pt, проред 1,5), садржи 56 табела (без прилога) и 26 графикона. Кандидаткиња је користила 186 јединица литературе из различитих извора (уџбеници, научни и стручни чланци, научне монографије, стручни приручници, законски прописи, званични извештаји и званичне интернет странице).

- 1) Наслов докторске дисертације;
- 2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације
- 3) Садржај докторске дисертације са страничењем;
- 4) Истаћи основне податке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графикона, број цитиране литературе и навести поглавља.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Истраживање које је проведено у сврху израде докторске дисертације *Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској* бирано је са циљем давања доприноса у мапирању стања у пракси хранитељства у Републици Српској и развојних потенцијала хранитељства као пожељног вида збрињавања деце без родитељског старања и одраслих и старијих којима је потребан смештај. На избор истраживања утицали су и професионални афинитети кандидаткиње која је непосредно радила у пракси хранитељства.

Истраживања попут овог дају допринос у укупном корпусу знања о хранитељству у контексту Републике Српске у којој је хранитељство на релативно ниском нивоу развоја, те ово истраживање може послужити као извор смерница за унапређење хранитељства, заснованих на научним чињеницама и доказима.

Предмет истраживања ове докторске дисертације је хранитељство као облик социјалне и породично-правне заштите деце без родитељског старања и одраслих и старијих лица којима је потребно збрињавање. У истраживању су анализирана обележја хранитељства, нормативни, институционални, историјски, теоријско-концептуални и методски аспекти деловања социјалног рада у области хранитељства у Републици Српској, као и могућности будућег развоја хранитељства. Предмет истраживања обухватио је следеће елементе хранитељства: системска анализа хранитељства, карактеристике хранитељских породица, карактеристике корисника права на збрињавање у хранитељску породицу, процена квалитета живота корисника права на збрињавање, развој хранитељства у Републици Српској, могућности и потенцијали хранитељства у постојећем контексту, људски и материјални ресурси, и програми едукације за различите облике хранитељства.

Кандидаткиња је у докторској дисертацији дефинисала општи циљ истраживања који се односи на идентификацију основних карактеристика хранитељства као облика збрињавања корисника у систему социјалне заштите, утврђивање плана и тока развоја хранитељства у Републици Српској и међусобну условљеност карактеристика и правца/праваца развоја хранитељства.

Даље су спецификовани начини и друштвени циљ истраживања. Научни циљ истраживања кандидаткиња дефинише кроз три циља која се односе на:

- научну дескрипцију, схваћену као дескрипцију која има за циљ „довођење“ у узрочно-последичне односе, анализу фактора, функција и обележја и све остало што је битно за целовито, свестрано и објективно сагледавање предмета истраживања. Применом релевантних научних метода учињен је покушај да се дође до научних сазнања о карактеристикама хранитељства и могућностима његовог развоја, што за социјални рад, као научну и

апликативну дисциплину, представља значајан допринос.

- класификација и типологизација хранитељства у Републици Српској. У раду је након описивања и одређења хранитељства у Републици Српској извршена типологизација која представља специјалан облик класификације. Имајући у виду да у Републици Српској законска одређења предвиђају хранитељство за малолетна и пунолетна лица, извршена је типологизација хранитељства у односу на ове критеријуме.
- научно објашњење феномена деце без родитељског старања, као и одраслих и старијих особа збринутих у хранитељству, али и објашњење улоге социјалног рада у хранитељству.

Друштвени циљ истраживања дефинисан је кроз апликативне карактеристике социјалног рада. Ово истраживање треба да допринесе унапређењу сазнања и развоју хранитељства у Републици Српској. Применом резултата истраживања може се унапредити постојећа пракса. То подразумева и квалитетнији живот корисника услуга социјалног рада, а имплицитно и смањење или ублажавање постојећих социјалних проблема у друштву. Резултати истраживања указали су на потребу креативног, иновативног и социјално ангажованог приступа социјалних радника хранитељству као пожељном виду збрињавања корисника права из социјалне заштите који се налазе у стању потребе за збрињавањем.

Хипотетички оквир истраживања постављен је кроз једну општу и четрнаест посебних хипотеза. Општа хипотеза истраживања гласи: *Хранитељство као вид збрињавања у социјалној заштити Републике Српске није развијено. Ниво развоја хранитељства условљен је нормативним одредбама, капацитетима стручних радника у институцијама које су надлежне за спровођење хранитељства и квантитавним и квалитативним карактеристикама хранитељских породица.*

Посебне хипотезе кандидаткиња је дефинисала како следи:

- X1. Нормативни оквир који уређује област хранитељства пружа довољно могућности за унапређење и развој хранитељства у Републици Српској.
- X2. Систем социјалне заштите у Републици Српској је оријентисан према развоју хранитељства као пожељног вида збрињавања.
- X3. Систем социјалне заштите Републике Српске активно ради на промоцији, унапређењу и развоју хранитељства.
- X4. Центри за социјални рад у Републици Српској у збрињавању корисника предност дају хранитељству у односу на институционални смјештај.
- X5. Стручни радници у Центрима за социјални рад су едуковани за рад у хранитељству у Републици Српској.
- X6. Стручни радници који су прошли обуку за хранитељство ангажовани су у раду са хранитељским породицама и директно на збрињавању корисника.
- X7. Стручни радници центара за социјални рад имају континуиране обуке и супервизију у области хранитељства
- X8. Хранитељске породице у којима су збринуте корисници права у складу са Законом имају статус хранитељске породице.
- X9. Хранитељске породице у Републици Српској су едуковане за рад у свим облицима хранитељства.
- X10. Хранитељи су мотивисани за даљи рад у хранитељству.
- X11. Хранитељи су имали подршку центара за социјални рад током пандемије COVID-19.
- X12. Корисници права на збрињавање су задовољни оствареним нивоом квалитета живота у хранитељској породици.
- X13. Корисници права на збрињавање у хранитељску породицу задовољнији су оствареним нивоом квалитета живота од корисника смештених у установе социјалне заштите.

X14. Корисници права на збрињавање у хранитељску породицу имају подршку стручних радника центра за социјални рад.

У докторској дисертацији наведена су ранија истраживања која су вршена у области хранитељства у региону и Европи, али и нека истраживања која су спровођена на територији Републике Српске. За потребе израде овог Извјештаја наводимо три.

У истраживању *Модела хранитељства у Европи* ауторице Маје Лакије (Лакија, 2011) приказана су нека од главних обиљежја хранитељства у земљама западне и источне Европе, као и степен развијености хранитељства у овим земљама. У истраживању је учествовало 12 европских земаља укључујући и Босну и Херцеговину. У Европи је идентификован велики број облика хранитељства (сродничко, традиционално, специјализовано, професионално, кризно, хранитељство-одмор за родитеље, тзв. контакт породице, приватно хранитељство, заједничко збрињавање мајке и дјетета). Хранитељство за одрасле и старије нормативно је уређено у 7 од 12 земаља учесница истраживања, иако је слабо развијено и углавном се односи на млађу пунолетну популацију након навршеног пунолетства, а не на одрасла и старија лица. Професионално хранитељство заступљено је у 10 земаља. Услови за бављење хранитељством разликују се у свим земљама. Најчешће је реч о општим условима (пунолетна, психо-физички здрава, послово способна особа са оптималним условима за живот и становање). Једина земља обухваћена истраживањем која прописује да хранитељ мора бити запослен и остваривати довољне приходе за живот је Аустрија. Ни у једној земљи нису прописани посебни услови за неки од облика хранитељства. Обавезе хранитеља везане за извештавање о процесу хранитељства се разликују, од прописане обавезе за све хранитеље (Холандија, Француска и Босна и Херцеговина, преко обавезе да извештавају само хранитељи који су старатељи деци која су на хранитељству (Мађарска и Србија) и пракса у којој не постоји обавеза извештавања (Шведска, Финска, дио Аустрије). Пракса регрутовања, едуковања, лиценцирања и праћења хранитељства у Европи је различита. У Шкотској, Пољској и неким деловима Аустрије сроднички хранитељи не пролазе регрутацију, едукацију ни лиценцирање, али им је обезбеђено праћење, док је у другим земљама пракса иста за све хранитеље. Подршка хранитељима се осигурава од стране установа/организација које су надлежне за хранитељство. Подршка кроз супервизију хранитељима је обезбеђена у Шкотској, Финској и Аустрији.

Истраживање групе аутора под називом *Место за мене – деца на хранитељству у Србији* групе аутора (Југовић, Пејаковић и Стевановић, 2013) дало је одговоре на питања о стању у области хранитељства у Србији, али и изазовима са којима се сусрећу сви актери у хранитељству. Неки од налаза који су издвојени као релевантни за истраживање спроведено у сврху израде ове докторске дисертације су следећи. Највећа група деце на хранитељству су деца основно-школског узраста (42,9%), док средњошколци у хранитељству имају удио од 40,4%. Преко половина деце на хранитељству у Србији живи у сеоским подручјима (50,3%), док остали живе у градским и приградским срединама. Више од половине деце (53,4%) је након издвајања из биолошке породице збринута у хранитељску породицу. Деца проводе значајан временски период у хранитељству (од две до пет година 40,1%, од 6 до 9 година 33,9%). Око 45% деце на хранитељству сматра да им хранитељска породица пружа љубав и пажњу, 27% издваја разумевање, док 16% деце наводи да у хранитељској породици имају осјећај сигурности, те да у 87% случајева могу да изразе своје мишљење. Образовна структура хранитеља одговара образовној

структури опште популације у Србији. Хранитељи имају дугогодишње искуство у области хранитељства (33% преко 10 година искуства, приближно исти проценат има шест до девет година искуства рада у хранитељству). Хранитељи су оценили да имају адекватну и равномерну подршку у свим областима у којима им је она потребна од стране саветника из центра за породични смјештај и усвојење.

Истраживање које је у ранијем периоду провела кандидаткиња мр Андреа Ракановић Радоњић међу популацијом одраслих и старијих лица која су збринута у хранитељску породицу и установу социјалне заштите у Републици Српској под називом *Хранитељство за одрасла и старија лица – Модел унапређења живота корисника социјалне заштите*, обухватило је две групе корисника код којих је вршена компарација нивоа задовољства животом и задовољавања животних потреба (Ракановић Радоњић, 2017). Основни налаз овог истраживања показао је да су корисници из категорије одраслих и старијих лица на хранитељству у значајном броју задовољнији квалитетом живота и начином функционисања у хранитељској породици (80%) у односу на кориснике смештене у установу социјалне заштите (45%). Посебно се издваја налаз који је добијен анализом одговора корисника који су пре збрињавања у хранитељској породици били смештени у установи социјалне заштите, који наводи на јасне предности хранитељске породице у осигуравању вишег квалитета живота у односу на установу социјалне заштите. Са аспекта задовољавања потреба (свих 4 дефинисане групе потреба) далеко већи проценат корисника на хранитељству је изразио став да су њихове потребе задовољене, што несумњиво позиционира хранитељство као бољи и адекватнији облик збрињавања за одрасла и старија лица у односу на резиденцијални смјештај.

Као допринос ове докторске дисертације у решавању изучаваног предмета истраживања издвајамо следеће:

- целовита анализа феноменологије деце без родитељског старања, као и старих/одраслих којима је потреба посебна брига у Републици Српској;
- дати појмовни и теоријски оквири разумевања хранитељства;
- широко сагледавање нормативних оквира, процеса, ресурса, исхода и изазова хранитељства у Републици Српској;
- укључивање свих релевантних јавности у истраживање, а посебно фокус на корисницима заштите (корисничка перспектива);
- развој сопственог оригиналног методолошког приступа у истраживању;
- стављање хранитељства у актуелни друштвени контекст (реформа система социјалне заштите, пандемија ковида 19).

Очекивани научни и прагматични доприносе ове докторске дисертације су:

- ширење сазнања о особама под хранитељском заштитом у Републици Српској а посебно концепта квалитета живота;
- компаративна анализа нормативних оквира, историјата и релевантних истраживања у региону и свету у погледу хранитељства;
- критичко указивање на ограничења и изазове хранитељства у Републици Српској;
- оригинална примена општих теорија о социјалном раду на хранитељство;
- анализа деловања система социјалне заштите према овој групи корисника;
- указивање на правце политике развоја хранитељства у Републици Српској;
- поглед на хранитељство из хуманистичке перспективе савременог социјалног рада;
- подстицање развоја науке социјалног рада у Републици Српској и региону;
- снажне импликације на општу политику социјалне заштите у Републици

Српској.

- 1) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
- 2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
- 3) Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања;
- 4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Докторска дисертација *Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској* кандидаткиње мр Андреје Ракановић Радоњић спада у категорију теоријско-емпиријских радова са јасним практичним импликацијама.

Рад је у основи заснован на теоријско-аналитичком и емпиријском приступу и кроз операционализацију фактора који усмеравају карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској.

У складу са врстом и природом предмета истраживања у раду је примењивано је више општенаучних метода и то: аналитичко-дедуктивна, хипотетичко-дедуктивна, компаративна и статистичка метода. Од основних научних метода у изради рада кориштене су методе анализе и синтезе, методе индукције и дедукције и метода генерализације.

Посебне методе које су кориштене у изради докторске дисертације су метода анализе садржаја која је коришћена за прикупљање и анализу података у теоријском, али и у емпиријском делу истраживања. У теоријском делу истраживања се користила дескриптивна анализа, функционална анализа и факторска анализа и то у анализи стручне и научне литературе, резултата ранијих истраживања и нормативних прописа којима се регулише област хранитељства. Ова метода кориштена је и у обради и тумачењу података добијених након спроведеног истраживања. Метода анализе садржаја коришћена је у емпиријском делу истраживања у поступку прикупљања података који се односе на социодемографске варијабле. У емпиријском делу истраживања коришћене су метода испитивања и статистичке методе за прикупљање података, обраду и анализу.

Технике које су биране у оквиру методе испитивања у емпиријском делу истраживања су анкетни упитник и фокус групни интервју. За потребе обраде података који су добијени кроз фокус-групни интервју коришћена је метода квалитативне анализе.

У теоријском делу кандидаткиња је анализирала релевантну литературу, међународне и законске прописе који чине нормативни оквир хранитељства и постављају стандарде у овој области у Републици Српској, као и развојне документе, те је на тај начин извршено теоријско и операционално објашњење предмета истраживања.

У емпиријском делу истраживања кандидаткиња је користећи се методом испитивања прикупила опсежан материјал који су чинили анкетни упитници посебно израђени у сврху провођења овог истраживања. Реч је о седам анкетних упитника посебно израђених за сваки од подузорака испитаника. Анкетни упитници који су коришћени за испитивање стручних радника центара за социјални рад и хранитеља су у потпуности ауторски, док су анкетни упитници уз помоћ којих су испитивани корисници, поред ауторског садржаја, садржали сет питања који се односе на процену аспеката квалитета живота, а који су коришћени уз ауторску дозволу (У делу упитника APP 17-Д4-1 и APP 17-Д3-2 „III Квалитет живота“ кориштен је упитник WHOQOL-BREF, уз претходно одобрење, који је креирала

Светска здравствена организација. У делу упитника APP 17-Д3-1 и APP 17-Д4-2 „III Квалитет живота“ коришћен је упитник KIDSCREEN-27, верзија за децу и адолесценте од 8 до 18 година, уз претходно одобрење, који је креиран од стране The KIDSCREEN Group).

Обрада података, добијених након спроведеног емпиријског истраживања, извршена је уз помоћ статистичког програма IBM SPSS Statistics 26.0, за табеларне и графичке приказе резултата кориштени су програмски пакети MS Office Word 2010 и MS Office Excel 2010. У зависности од врста варијабли, коришћени су различити статистички поступци. Статистичка анализа података добијених емпиријским истраживањем започета је нумеричким описом и припремом представљањем расподјеле мера. Обрада података настављена је применом основних (униваријантних) статистичких техника: хи-квадтар тест, Т тест, анализа варијансе (ANOVA) и напредних (мултиваријантних) статистичких тестова: анализа главних компоненти (PCA), експлораторна факторска анализа (EFA), мултиваријантна анализа варијансе (MANOVA) и друге, у складу са захтевима обраде добијених података. За упоређивање средњих вредности различитих карактеристика у групама испитаника које су биле обухваћене истраживањем коришћен је Студентов (*Student*) Т тест. За утврђивање степена повезаности (корелације) карактеристика кориштена је Парсонова (*Pearson*) параметарска или Спирманова (*Spearman*) непараметарска корелација. У обради података који су прикупљени испитивањем ставова стручних радника скалом Ликертовог типа коришћена је факторска анализа. Представљање свих добијених резултата реализовано је табеларним и/или графичким приказима.

У односу на план истраживања који је представљен у Пријави докторске дисертације у истраживање је додато испитивање ставова хранитеља о подршци која им је пружана током пандемије, које је извршено кроз фокус-групни интервју.

Обрада података добијених кроз фокус-групни интервју вршена је у складу са научним принципима извођења и обраде података добијених кроз фокус-групни интервју. Да би се у што већој мјери смањила пристрасност, анализа је рађена систематски, у фазама (Krueger i Casey, 2000), те је започета током самог извођења фокус-групног интервјуа. Анализа је спроведена кроз пет фаза: упознавање, идентификација тематског оквира, индексирање, мапирање и интерпретација (Скоко и Бенковић, 2009). Обрада података прикупљених кроз фокусгрупни интервју вршена је методом отвореног кодирања уз кориштење три поступка: приписивање појмова емпиријској грађи, придруживање сродних појмова у категорије и анализа значења појмова (Mesec 1998; Halmi 2005).

- 1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- 2) Дати кратак увид у примијењени метод истраживања при чему је важно оцијенити следеће:
  1. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
  2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
  3. Да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
  4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

На основу добијених и анализираних резултата након спроведеног истраживања кандидаткиња је провела поступке провере једне опште и четрнаест посебних хипотеза (наведене у IV делу овог Извештаја). Издвајамо неке од најважнијих налаза:

Хранитељство је нормирано као једно од права из социјалне заштите, те је у складу са Законом доступно свим корисницима социјалне заштите за које се процени да имају потребу за овим видом збрињавања. На овај начин учињен је нормативни искорак у поимању хранитељства, јер се хранитељство најчешће односи на збрињавање деце, а значајан број система социјалне заштите у региону, Европи и свету не прави дистинкцију између хранитељства за малолетна и пунолетна лица, због чега хранитељство за одрасла и старија лица и није нормативно препознато. Пракса хранитељства је показала да су корисници неких локалних заједница у Републици Српској у повољнијем положају јер имају доступне све облике заштите. Правилником о хранитељству прописани су услови и поступак добијања статуса хранитељске породице, врсте и облици збрињавања у хранитељској породици, обрачун накнада за рад хранитеља, престанак хранитељства и надзор над радом хранитеља. Правилник о хранитељству се са сваким правом може посматрати као реформски документ јер обједињује нормативно уређење хранитељства и успоставља стандарде стручних поступака. Доследна примена Правилника омогућава увођење система квалитета у праксу хранитељства и отвара могућности за његов даљи развој стандардизујући поступак заснивања хранитељства и поступке обуке стручних радника и хранитеља.

Анализом прописа и стратешких докумената који се односе на област хранитељства констатовано је да постоји формална и нормативна оријентисаност система социјалне заштите према развоју хранитељства као пожељног вида збрињавања. Однос система социјалне заштите према хранитељству огледа се и у односу центара за социјални рад у односу према подршци хранитељским породицама. Подршка хранитељским породицама, укључујући и подршку корисницима, може бити различита. Као један од најадекватнијих видова подршке, од самих хранитеља, препознат је групни рад. Стручни радници обухваћени овим истраживањем изнели су став да се групни рад са хранитељским породицама већином спроводи, док су хранитељи изнели супротно мишљење. Преко 36% стручних радника сматра да се ова врста подршке хранитељским породицама не спроводи. Подаци добијени од хранитеља указали су да се групни рад са хранитељима спроводио у малом обиму, те да ова врста подршке већ дуже време изостаје. Материјална подршка је оцењена задовољавајуће, док су други облици стручне подршке оцењени као недовољни или недоступни.

Активности које спроводе центри за социјални рад у промоцији хранитељства су скромне. У 9 локалних заједница дошло је до потпуног гашења хранитељства, те губитка 51 хранитељске породице на нивоу Републике, што не би требао бити случај уколико се спроводе континуиране активности на промоцији овог вида збрињавања деце и одраслих. Стручни радници који су обучени за рад у хранитељству ове активности су оценили ниском оценом. Будући да су ове активности у надлежности центара за социјални рад може се закључити да се оне не спроводе или спроводе у веома малом обиму.

У погледу подршке хранитељским породицама у највећој мери осигурано је да хранитељске породице имају материјалну подршку у складу са њиховим потребама, иако се ова подршка искључиво веже за потребе корисника. Развој хранитељства је достигао одређени ниво на коме се задржао неколико година. У последње три године примећује се тренд пада ширења хранитељства. И даље је остало отворено питање недовољног обухвата хранитељских породица обукама за рад у хранитељству, али и питање додатних обука за хранитеље у складу са процењеним потребама корисника. Ове додатне обуке нису пронашле своје место у моделу развоја хранитељства који се примењују у Републици Српској, што се одразило на скроман обим обухвата корисника специјализованим хранитељством и непостојања ургентног хранитељства.

Анализом доступних секундарних података може се закључити да се у збрињавању деце предност даје хранитељству у односу на резиденцијални смештај. У 2020. години број деце смештене у установе социјалне заштите у Републици Српској износио је 152, док је у хранитељству било збринуто 206 дјеце. У истом периоду, однос одраслих и старијих корисника био је другачији: 1027 корисника смештених у установе социјалне заштите и свега 152 одрасла и старија лица збринута у хранитељске породице. На основу ових података може се закључити да се у збрињавању деце предност даје хранитељству као облику збрињавања, док у случају одраслих и старијих лица то није стучај. Тек се свака седма одрасла и старија особа која има потребу за овим видом заштите, збрињава у хранитељску породицу, што се може тумачити недостатком броја хранитељских породица.

Систем социјалне заштите за развој хранитељства треба да обезбеди специјализоване едукације стручних радника. Према подацима Владе Републике Српске (2021), едукације стручних радника у Републици Српској су започете 2015. године када су едукована 33 стручна радника из 17 центара за социјални рад. У складу са истим документом, у 2018. години стручни радници из свих центара за социјални рад су прошли едукације за рад у хранитељству. У истраживању које је проведено у сврху израде ове докторске дисертације од 176 стручних радника, њих 25% је завршило едукације за рад у хранитељству с тим да обухват стручних радника едукацијом није био заступљен у свим центрима који су учествовали у истраживању. Дакле, добијени подаци нису у сагласности са анализираним секундарним подацима.

Едукације из области хранитељства нису биле континуиране. У 2018. години кроз пројектне активности које је спровело Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске реализована је супервизија за стручне раднике центара за социјални рад који су прошли обуку за рад у хранитељству. Ове активности су спровођене кроз четири регионално распоређене супервизијске групе. Након завршетка пројекта у оквиру кога су организовани супервизијски састанци, ове активности нису настављене. Налаз који је добијен од стручних радника упућује да обуке за стручне раднике нису континуиране, док је супервизија била обезбеђена у одређеном временском року само појединим стручним радницима, што је податак сагласан са раније наведеним тврдњама заснованим на анализи секундарних података.

Анализа резултата спроведеног истраживања показала је да су стручни радници који су прошли обуку за рад у хранитељству у највећој мери запослени на пословима социјалне и породично-правне заштите. Доступни подаци нису дали јасну видљивост да ли су едуковани стручни радници конкретно распоређени на пословима хранитељства. Упоређујући податак о завршеној обуци, са подацима о пословима на којима су стручни радници распоређени, закључено је да је највећи број стручних радника на пословима социјалне и породичне заштите завршио обуку за рад у хранитељству. На основу овог податка може се закључити да центри за социјални рад у којима су запослени едуковани стручни радници адекватно користе људске ресурсе са којима располажу.

Резултати истраживања су показали да су стручни радници сматрају да је потребна додатна обука и стручно оспособљавање радника, те да је стицање статуса хранитељске породице за породице у којима су збринуте и даље у процесу и зависи од расположивости едукованих стручних радника.

Подаци који су добијени од хранитеља показали су да висок проценат хранитеља нема статус хранитељске породице. Нешто повољнији однос се може приметити код хранитељских породица за децу, којих је 67,5% стекло статус хранитељске породице, док је у случају хранитељских породица за одрасла и старија лица статус хранитељске породице стекло свега 42,5% породица.

Резултати истраживања који су се односили на оспособљеност хранитељских породица за спровођење нормираних облика хранитељства показали су да је у Републици Српској доминантно заступљен облик стандардног хранитељства у коме се збрињавају деца за коју је процењено да је овај облик социјалне заштите у њиховом најбољем интересу, као и одрасли и старији којима се пружају услуге у циљу задовољавања свакодневних животних потреба које су усклађене са старосном доби и психофизичким стањем корисника (члан 15. Правилника о хранитељству). Највећи број едукованих хранитеља оспособљен је за пружање стандардне хранитељске заштите.

Специјализовано хранитељство као облик заштите примењује се у малом броју случајева, и видљиво је да хранитељске породице нису обучене за овај облик хранитељства, док се ургентно хранитељство не примењује. Резултати истраживања су показали да је 67,5% хранитељских породица за децу било обухваћено обукама, док је проценат хранитељских породица за одрасла и старија лица које су завршиле обуку за хранитељство значајно нижи и износи 42,9%. Сличан је однос и код обучености за различите облике хранитељства. Хранитељске породице за децу у 66,27% случајева су обучене за стандардно хранитељство, док је за овај облик хранитељства обучено 53,97% хранитељских породица за одрасла и старија лица. Виши проценат хранитељских породица за одрасла и старија лица прошао је обуку за специјализовано хранитељство (23,81%), иако овај проценат није довољан за задовољење потреба одраслих и старијих корисника збрињавања у хранитељству. Ургентно хранитељство као облик заштите у Републици Српској се не примењује, али је за његово спровођење, према властитим исказима обучено 7,23% хранитељских породица за дјецу, док хранитељске породице за одрасла и старија лица нису пролазили ове обуке.

Анализа секундарних података је показала да је у само једној години број хранитељских породица за децу умањен за 51. Проведено истраживање показало је алармантну ситуацију по питању мотивације хранитеља за даље пружање хранитељске заштите. Више од половине хранитеља за одрасла и старија лица (52,38%) изјаснило да након што престане потреба за збрињавањем корисника неће наставити пружати хранитељску заштиту за друге кориснике. Овакав налаз упућује на високи ризик од гашења хранитељства за одрасла и старија лица, које је ионако на ниском степену развоја. У групи хранитеља за децу је нешто повољнија ситуација. Хранитељи за децу су се у проценту од 65,48% изјаснили да ће наставити да се баве хранитељском заштитом деце, док је проценат од 34,52% хранитеља одговорио да након што престане потреба за збрињавањем детета које је тренутно у породици не планира наставити хранитељску заштиту за другу децу. Наведени проценат чине и хранитељи који нису у сродству са децом.

Анализирани подаци недвосмислено указују на потребу развоја модела подршке хранитељима, како би се хранитељи са искуством задржали у хранитељском систему. Њихова важност се поред збрињавања корисника огледа и поседовању вештина које су база за усвајање специјализованих знања, што је велики ресурс за развој специјализованог хранитељства. Задржавање хранитеља у систему хранитељске заштите је важан и за саму промоцију хранитељства.

Резултати испитивања подршке хранитељским породицама током пандемије показали су да је подршка центара за социјални рад током пандемије најећим делом изостала. Контакти са корисницима нису постојали или су били сведени на минимум. Ретка пракса је била да су се самоорганизованим групама подршке које су функционисале online, прикључили и стручни радници појединих центара за социјални рад.

Ставови корисника хранитељства о појединим аспектима квалитета живота такође су испитивани у истраживању. Код деце је испитивано пет аспеката квалитета

живота и то: здравље и физичке активности чија је оцјењена средња вриједност (3,23); опште расположење и осећања о себи (3,16); породица и слободно време (4,43); пријатељи (4,14) и школа и учење (3,99). Укупна оцењена средња вредност квалитета живота деце на хранитељству износи 3,79 из чега се може закључити да је укупна оцена квалитета живота деце на хранитељству позитивна. Општи квалитет живота одрасли и старији на хранитељству проценили са средњом оценом 2,91, што је нешто ниже од укупног збира појединачних процењиваних аспеката. Процењивани су аспекти: физичко здравље (2,87); психичко здравље (2,85); социјалне везе (3,55). Као и код деце, одрасли старији корисници су у укупном скору квалитет живота проценили позитивно.

Упоредном анализом резултата добијених од корисника на хранитељству и корисника смештених у установама социјалне заштите добијени су налази да је код групе деце на хранитељству укупан квалитет живота оцењен вишом средњом оценом него код групе деце смештене у установу социјалне заштите. У два аспекта квалитета живота, опште расположење/осећања о себи и школа/учење, деца смештена у установе социјалне заштите имала су већи степен задовољства од деце смештене у хранитељске породице. Ове разлике су биле релативно ниске, те нису утицале на укупну оцену квалитета живота. Средња оцена квалитета живота деце у хранитељству виша је за 0,27 од средње оцене деце смештене у установе социјалне заштите, што је ниже од очекиване разлике.

Одрасли и старији у хранитељству укупан квалитет живота проценили су нижом средњом вредношћу од корисника у установама социјалне заштите. За већину испитиваних варијабли у оквиру скале за процену аспеката квалитета живота, одрасли и старији корисници у хранитељству су имали ниже средње вредности у односу на кориснике смештене у установама социјалне заштите.

Центри за социјални рад чешће пружају материјалну подршку деци на хранитељству у односу на одрасле и старије кориснике. Високи проценат деце (96%) оцијенио је да има материјалну подршку од стране центра за социјални рад која одговара њиховим потребама. Нешто више од половине (56,2%) одраслих и старијих корисника на хранитељству изјаснило се да материјална подршка од центра за социјални рад постоји, али да она није довољна за задовољавање њихових потреба. Око 43% одраслих и старијих корисника навело је да нема материјалну подршку центра за социјални рад.

Стручну подршку центара за социјални рад корисници су оценили неповољно. Деца на хранитељству у 81,4% случајева имају посете од стране стручних радника. Посете које врше стручни радници деци у хранитељству су ретке (једном или два пута годишње) и од стране деце оцењене су као недовољне. Оптимална фреквенција посета (једном месечно) забележена је у 9,86% случајева. Више од 45% деце у хранитељству има посете од стране стручних радника једном седмично (најчешће је реч о деци која су на хранитељству краће од једне године). У значајном броју случајева (35,21%) стручни радници децу на хранитељству посећују једном или два пута годишње. Нешто преко четвртине деце оцењује да имају помоћ стручних радника центра за социјални рад у решавању проблема са којима се суочавају у функционисању унутар хранитељске породице, док остала деца немају овај вид подршке. Близу 19% деце се изјаснило да их стручни радници уопште не посећују, што указује на изостанак надзора, али и подршке корисницима.

Одрасли и старији корисници хранитељске заштите подршку стручних радника оценили су различито од деце. У 87,5% случајева имају посете стране стручних радника једном или два пута годишње. Једном годишње посету је имало 57,81% корисника, што су они оценили као недовољно. Нешто већи проценат испитаника у односу на групу деце има посете стручних радника центра једном месечно (21,88%). Занемарљив број испитаника из овог подузорка навело је да их стручни радници

посећују једном седмично (4,69%). Нешто више од 93% корисника мишљења је да нема подршку од стране стручних радника у решавању проблема са којима се суочавају у функционисању унутар хранитељске породице. Материјална подршка је оцењена као недовољна.

Добијени резултати јасно су тумачени, у тексту докторске дисертације су приказани правилно, и поређени су са налазима добијеним у претходним истраживањима из ове области. Резултати истраживања су тумачени у односу на теоријске поставке хранитељства које су приказане у тексту дисертације. Кандидаткиња је у целом тексту докторске дисертације испољила објективан и критички став приликом анализе, доношења судова и закључивања.

Посебно издвајамо два значајна резултата истраживања која је отварају потребу за новим истраживачким задацима:

- Тренд смањења броја хранитељских породица и непостојање мотивације за даље бављење хранитељством (потребно је истражити узроке пада мотивације за бављење хранитељством и креирати моделе подршке хранитељским породицама, на основу истраживања потреба, који би допринели останку хранитељских породица у систему хранитељске заштите);
- Виша оцена укупног квалитета живота од стране одраслих и старијих корисника смештених у установе социјалне заштите у односу на кориснике збринуте у хранитељске породице. За већину испитиваних варијабли у оквиру скале за процену квалитета живота, одрасли и старији корисници у хранитељству су имали ниже средње вредности у односу на кориснике смештене у установама социјалне заштите (истражити разлоге више оцене квалитета живота у институционалним условима).

Научни значај и допринос овог истраживања може се посматрати са два аспекта: сазнајно-теоријског и практично-апликативног. Научни фондус социјалног рада на подручју Републике Српске је оскудан, када је у питању аутохтони допринос домаћих истраживача, те се научни значај овог истраживања огледа и у чињеници да до сада није било свеобухватних истраживања која су у фокусу имала хранитељство у Републици Српској у области социјалног рада и социјалне политике. Практично-апликативни значај огледа се у чињеници да проведено истраживање може послужити као извор смерница за унапређење праксе хранитељства и политику социјалне заштите у Републици Српској које би било засновано на научним чињеницама и доказима који се односе на потребе унапређења хранитељства. Кандидаткиња у препорукама прецизно наводи правце унапређења праксе хранитељства који би несумљиво довели до његовог унапређења. Посебно истичемо завршну SWOT анализу где су сажето и прегледно сублимисани снаге, слабости, прилике и претње хранитељској заштити у Републици Српској.

- 1) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- 2) Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- 3) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација под називом **Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској** кандидаткиње **мр Андрее Ракановић Радоњић** је оригинално научно дело које је истраживало недовољно изучен научни и друштвени проблем у Републици Српској и региону. Оно је писано јасним стилем и адекватним категоријалним апаратом. Тема је теоријски утемељена. Закључци су језгровити и разумљиви. Резултати истраживања су одлично тумачени. Кандидаткиња је користила релевантну методологију истраживања, као и савремену литературу и показала висок смисао за научни рад. Дисертација је садржајно добро систематизована и прегледна. Добијени резултати истраживања доприносе продубљивању сазнања о иситиваној појави, пракси социјалног рада и политикама социјалне заштите. Посебно истичемо да је научна вредност дисертације у томе што отвара нова научна питања и практичне проблеме у области социјалне заштите деце и одраслих/старих. Све речено указује да је ова дисертација дала значајан допринос науци и пракси социјалног рада у Републици Српској.

На основу свега написаног у овом извештају, Комисија има задовољство да **предложи** Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај извештај и да кандидаткињи одобри јавну одбрану ове докторске дисертације.

- 1) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- 2) На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:
  - да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
  - да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
  - да се докторска дисертација одбија.

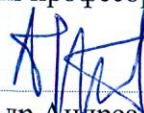
ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Датум: 28.07.2022. године

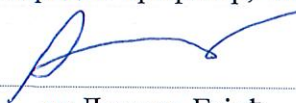
1. **др Драгана Шћеповић,**
ванредни професор, председник

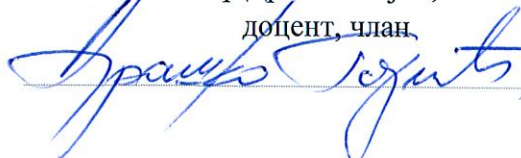
2. **др Александар Југовић,**
редовни професор, члан – ментор

3. **др Андреа Пухалић,**
ванредни професор, члан

4. **др Драшко Гајић,**
доцент, члан

Број: 08/1.746/22

Датум: 28.07.2022.

На основу члана 3. Правилника о поступку провјере оригиналности завршних радова студената на II и III циклусу студија Универзитета у Бањој Луци број 02/04-3.2688-4/17 од 28.09.2017. године издаје се

У В Ј Е Р Е Њ Е

Овим се потврђује да је докторска дисертација кандидаткиње **Андреје Ракановић Радоњић** под називом „**Карактеристике и развој хранитељства у Републици Српској**“ провјерена путем званичног софтвера за откривање плагијата дана 28.07.2022. године.

Шеф библиотеке

Аница Лујанга

Продекан за научноистраживачки рад

ДОСТАВЉЕНО:

- Ментору
- А/А